

BROEDVOGELINVENTARISATIE DORSSEWAARD, DE VECHT TUSSEN VREELAND EN DE
NES EN HET LAND TUSSEN DE KLEIZUWE EN DE VREELANDSE WEG.

D.A. Jonkers & R.G. Moolenbeek

Inleiding: In 1978 is door de leden van de VWG het Gooi e.o. een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in de polder Dorssewaard en omliggende gebieden nabij Vreeland. Aanleiding voor de inventarisatie vormde het feit dat er geen ornithologische gegevens van dit gebied beschikbaar waren. Voor de Avifauna van Midden-Nederland (Alleijn et al., 1971) is de polder indertijd wel geïnventarieerd, maar maakte toen deel uit van een groter telgebied waarin de gegevens zonder specificatie zijn opgenomen.

Het nu volgende verslag geeft de resultaten weer die verkregen zijn in het broedseizoen 1978 en is een poging om aan te geven welke (vogelkundige) waarde de polder Dorssewaard heeft. Van enkele soorten worden ook de beschikbare gegevens van buiten het broedseizoen vermeld.

Grootte, ligging en terreinbeschrijving: De polder Dorssewaard is ongeveer 163 ha en ligt ten noordoosten van het dorp Vreeland in de gemeente Loenen. Aan de westzijde wordt de grens gevormd door het riviertje de Vecht. Waar het Hilversums Kanaal in de Vecht uitmondt, begint de oostgrens die doorloopt tot de Kleizuwe. Deze geasfalteerde weg vormt van Vreeland tot de molen "Gabriël" de zuidgrens. Een groot deel van de polder, die ca 0.3 - 0.5 m beneden NAP ligt, wordt beheerst door een aantal kronkelende sloten.

Vermoedelijk zijn dit overblijfselen van een vroeger krekensysteem. Ongetwijfeld zijn het er eertijds meer geweest en is een deel gedempt of vergraven tot de rechte sloten die nu al op vele plaatsen te vinden zijn.

De gemiddelde grondwaterstand komt vrijwel nooit hoger dan 40 cm onder het plaatselijk enigszins reliëfrijke maaiveld. Het water wordt door twee elektrische gemaaltjes op de Vecht uitgeslagen.

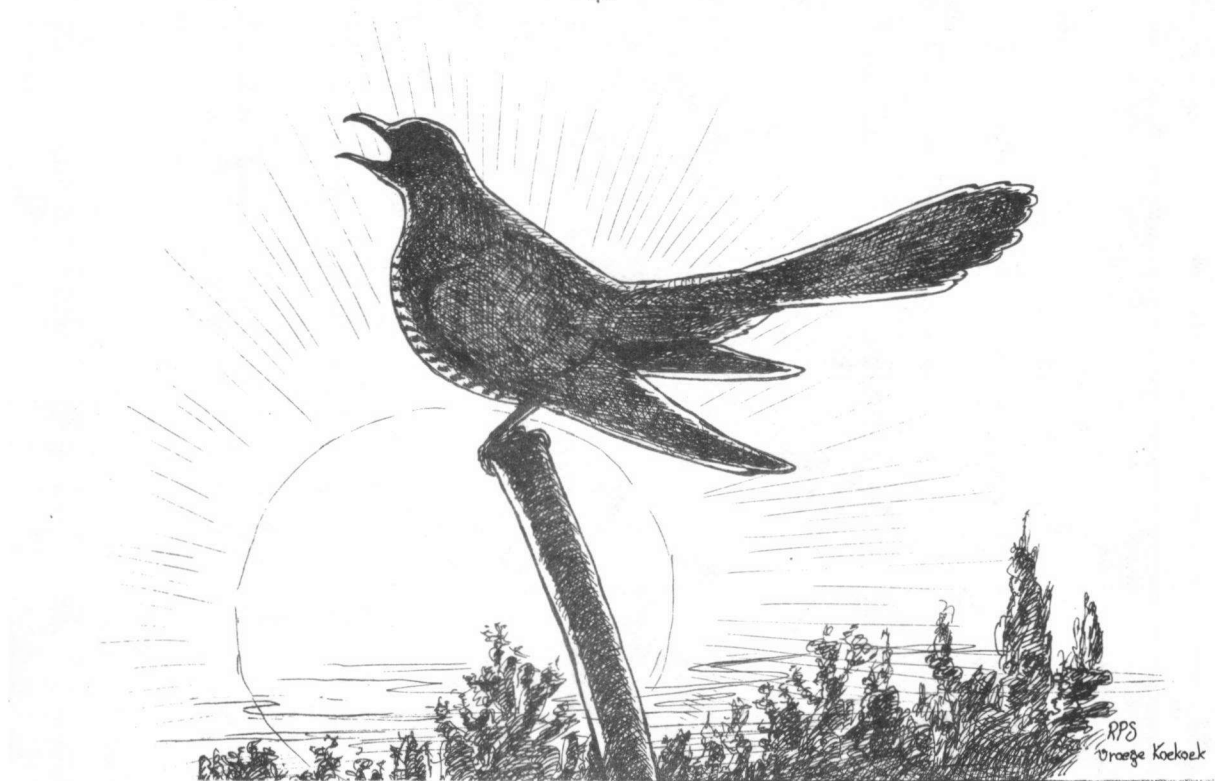
Centraal ligt het weidegebied met een oppervlakte van ca 56 ha., waarin de boomgaarden (11 ha) uitlopen. Een drietal boomgaarden behoort tot het zgn. laagstamtype; de overigen zijn hoogstamboomgaarden en van veel belang voor vogels.

Verder zijn er twee akkers met een gezamenlijk oppervlak van 4 ha. In het grasland staan een wilgenrij en een elzensingel, hiernaast vormen de windsingels van de laagstamboomgaarden opvallende elementen.

De bebouwing bevindt zich langs de Vechtoever en de Kleizuwe. De bouwsels worden goed afgeschermd door de boomgaarden, singels en ander opgaand geboomte, waardoor er landschappelijk geen storend effect ontstaat. Hiertussen staan hier en daar ruigtes o.a. in de vorm van een braamstruweel en liggen er enkele volkstuintjes.

De zuidwesthoek bevat nog een afgesloten Vechtarm, waarlangs parkachtig bos aanwezig is. Langs het riviertje de Vecht ligt nog een klein buiten, "Vreedenhorst", omgeven door een parkachtig bos en boomgaarden.

Het dorpje VREELAND: Het grootste deel van het dorp (de kern) bevindt zich aan de oostzijde van de Vecht. Karakteristiek zijn de statige

herenhuizen langs het riviertje met de vele lei-linden. Ook bevindt zich hier nog een laagstamboomgaard en achter de plaatselijke drukkerij een prachtige hoogstamboomgaard, welke aansluit bij de afgesloten Vechtarm.

De Vecht van Vreeland tot "de Nes": Op enkele plaatsen is aan de oostoever een rietkraag aanwezig.

De Kleizuwe: Hiermee bedoelen we het gebied tussen het weggetje "de Kleizuwe" en de provinciale weg (Vreelandse weg). Het bestaat uit elzenbroekbos, extensief beheerde graslandjes en enige grote parkachtige tuinen. Aan de zuidwestzijde bevindt zich het plaatselijke voetbalveld. Langs de provinciale weg ligt een brede sloot met enige plasjes.

Methode: De inventarisaties zijn uitgevoerd met de territoriummethode. Iedere vogel die zang- of andere baltsactiviteiten vertoonde werd ingetekend op een kaart, schaal 1:7800, waarop ook nestvondsten, oudervogels met voer of jongen werden vermeld. Aan het eind van het seizoen zijn al deze kaarten samengevoegd en is van elke soort een aparte kaart gemaakt waarop alle gegevens zijn ingevuld. Als criterium is aangehouden dat een soort tenminste drie maal, gespreid over het seizoen, op een zelfde plaats moet zijn waargenomen om voor een territorium in aanmerking te komen. Van enkele soorten waarvan minder dan 3 waarnemingen op één plaats zijn gedaan, maar waarvan het broeden aannemelijk is, zijn schattingen toegevoegd. Bv. 0 - 1 wil zeggen mogelijk 1 territorium, 2 - 4 beduidt zeker 2 territoria, mogelijk 4. Vooral het gebied "de Kleizuwe" is niet altijd door alle inventariseurs gedaan. Vandaar dat er voor dit gebiedje meer schattingen zijn gegeven. De vroege ochtendinventarisaties vingen een half uur tot drie kwartier voor zonsopgang aan. De data hiervan waren 22 februari, 2, 16 en 28 april, 1, 7, 13, 20, 21, 27 mei, en 3, 8 en 25 juni. Elke ronde duurde gemiddeld drie tot vier uur. Speciaal voor de uilen zijn een tweetal avondinventarisaties gehouden op 26 februari en 18 maart.

SOORTENLIJST BROEDVOGELS:

	Vecht	Dorsse- waard	Klei- zuwe +dorp		Vecht	Dorsse- waard	Klei- zuwe +dorp
Fuut	3	-	2	Kleine Karekiet	5	-	-
Wilde Eend	-	15	3-5	Bosrietzanger	-	1-2	0-1
Knobbelzwaan	-	-	1	Rietzanger	-	-	2
Torenvalk	-	0-1	-	Spotvogel	-	6	2-3
Fazant	-	-	1	Zwartkop	-	1	0-1
Waterhoen	-	2	2-3	Tuinfluiter	-	0-2	4
Meerkoet	1-2	-	2-3	Grasmus	-	2-3	1
Kievit	-	5	-	Braamsluiper	-	0-2	-
Grutto	-	1	-	Fitis	-	5	8-10
Tureluur	-	0-1	-	Tjiftjaf	-	5	6-9
Holenduif	-	1-2	-	Gr. Vliegenvanger	-	6	2-3
Houtduif	-	7	3-6	Bonte Vliegenvang-	-	2	-
Turkse Tortel	-	3	1	Koolmees	-	7	4-5
Koekoek	-	1-2	0-1	Pimpelmees	-	4	1-2
Bosuil	-	1	-	Matkopmees	-	-	0-1
Gierzwaluw	-	-	x	Staartmees	-	0-1	0-1
Grote Bonte Specht	-	2	0-1	Boomklever	-	1	-
Veldleeuwerik	-	1	-	Boomkruiper	-	1-2	1
Boerenzwaluw	-	12-17	3-5	Groenling	-	5	1
Huiszwaluw	-	6-8	1	Putter	-	0-1	-
Witte Kwikstaart	-	3	0-1	Kneu	-	-	0-1
Winterkoning	-	8	9-12	Goudvink	-	1	-
Heggemus	-	3	2-3	Vink	-	9	6-8
Grote Lijster	-	1	-	Huisemus	-	> 53	15-25
Zanglijster	-	4	2-3	Ringmus	-	3-7	1-3
Merel	-	10	4-6	Spreeuw	-	> 5	5-10
Gekr. Roodstaart	-	1	1	Zwarte Kraai	-	-	0-1
Roodborst	-	1	2	Ekster	-	0-1	1

x = aanwezig

Aantal soorten: Vecht - 3
 Dorssewaard - 39 + (6)
 Kleizuwe + Dorp - 33 + (10)

BEHANDELING VAN ENIGE SOORTEN:

Fuut: Broedt niet in de polder Dorssewaard, wel 3 paren in de Vecht en 2 paren in gebied de Kleizuwe.

Blaauwe Reiger: Regelmatig enige exemplaren langs de slootkanten.

Purperreiger: Eenmaal fouragerend waargenomen op 25 juni.

Knobbelzwaan: Een broedpaar (met nest) in de Kleizuwe. In de Dorssewaard regelmatig buiten broedseizoen fouragerend. Maximaal aantal 24 op 22 februari.

Boomvalk: Een waarneming van een exemplaar overvliegend op 1 juli.

Torenvalk: Regelmatig waargenomen, mogelijk 1 broedpaar. Vermoedelijk ook broedend in de molen "Gabriël".

Fazant: Eén territorium in de Kleizuwe.

Meerkoet: Niet in de Dorssewaard, 1-2 paren in de Vecht en 3 in de Kleizuwe.

Scholekster: Regelmatig fouragerend, broedt in de aangrenzende polders.

Wulp: In het winterseizoen vaak in groepje fouragerend.

Steenuil: Volgens een inwoner van Vreeland (hr. Aalderink) tot 1977 regelmatig gehoord en gezien nabij de oude Vechtarm.

Gierzwaluw: Broedvogel in het oude dorp Vreeland, het aantal is niet bekend. Regelmatig fouragerend boven de polder.

IJsvogel: Heeft in het verleden in de Oude Vechtarm gebroed, ook in 1978 waargenomen, 1 exemplaar op 2 april.

Spotvogel: Vanwege het nog vrij gave karakter van de randen van de Dorssewaard nog in redelijk aantal aanwezig.

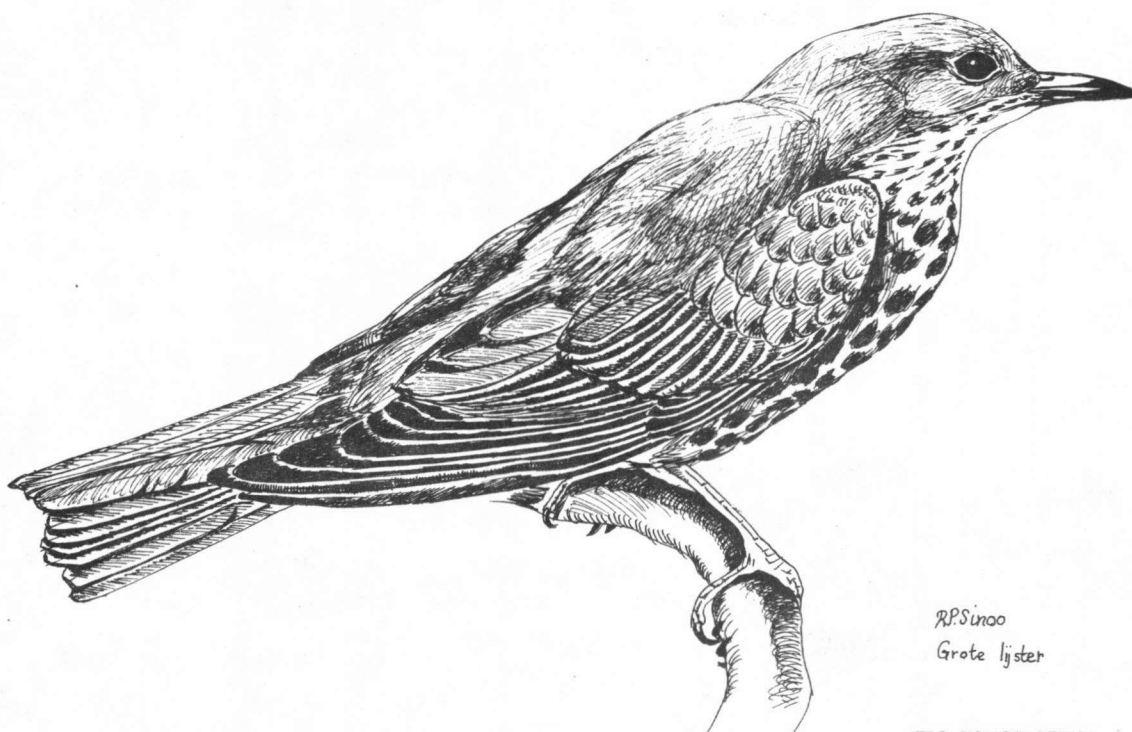
Braamsluiper: Moeilijk te inventariseren soort. Zingt soms zeer uitbundig en lang en soms nauwelijks. Twee zingende mannetjes gehoord rond de oude Vechtarm.

Grauwe Vliegenvanger: Deze soort is hier nog in redelijk aantal aanwezig. Indien de hoogstamboomgaardjes (om de boerderijen en groter tuinen) verdwijnen zal ook de Grauwe Vliegenvanger sterk achteruitgaan.

Bonte Vliegenvanger: Beide paren broedden in nestkastjes die hingen in hoogstamboomgaardjes om de oude Vechtarm.

Grote Lijster: Een broedgeval op het landgoed "Vreedenhorst".
Jongen waargenomen.

Boomklever: Een paar om de oude Vechtarm.

Putter: Broedt zeer waarschijnlijk wel in het gebied. Meerdere waarnemingen van overvliegende exemplaren (maximaal 3).

Goudvink: Een paar nabij oude Vechtarm.

Roek: Een waarneming van een fouragerend exemplaar op 28 april. Helaas is deze vogel in het verleden uitgeroeid. Vreeland bezat in 1936 nog 26 paren, 1943 nog 12 en in 1944 nog 2. Een vogel die karakteristiek voor een dorpje als Vreeland zou moeten zijn.

RESULTATEN:

1. Polder Dorssewaard. Het graslandgebied is arm aan soorten en aantallen. Hier komen Wilde Eend, Kievit, Grutto en Veldleeuwerik voor. Het is voor weidevogels van weinig belang. De waarde van dit gebied zit in de randen met de hoogstamboomgaarden en andere begroeiingen. In het bijzonder het gebied bij de oude Vechtarm valt hierbij op. Hier hielden zich zo'n 30 broedvogelsoorten op. Soorten als Waterhoen, Bosuil, Roodborst, Bonte Vliegenvanger, Boomklever en Goudvink broeden alleen daar. De Boerenzwaluwen zaten langs de Kleizuwe en de Vecht in schuurtjes en boerderijen. Zolang deze bouwsels maar blijven staan, zal de soort zich daar goed kunnen handhaven. Wanneer ook hier, zoals elders in den lande moderne bedrijfsgebouwen komen ziet het er somber uit. De boomgaarden en kleine ruigter herbergden Spotvogel, Grasmus, Fitis, Tjiftjaf, Vink en Grauwe Vliegenvanger. Vooral soorten als Spotvogel en Grauwe Vliegenvanger zullen minder worden als de boomgaarden verdwijnen. De Steenuil, waarvan wordt verondersteld dat hij in de polder broedde, bleek ondanks herhaald inventariseren niet meer aanwezig. ►

In februari waren nog kalkstrepen in een knotwilgenrij gevonden. Van Ommen en Braaksma (1969) vermelden over deze soort "Prof. Slotemaker de Bruine hoorde de roep van de soort dit jaar voor het eerst sedert jaren weer in de Dorssewaardse polder. Vermoedelijk is dit exemplaar dat afkomstig is van een paar dat tot 1968 op het Waterleidingterrein broedde".

De Bosuil is kennelijk al lang broedvogel van het gebied, want op 24.6.1969 zat een exemplaar in een boomgaard (Braaksma en Van Ommen, 1969).

Enige verbazing wekte het feit dat de gemeente Loenen met chemische bestrijdingsmiddelen het voetpad langs de oude Vechtarm bespoot. De gevolgen voor de flora en mikro-organismen zullen niet gering zijn. We zullen de gemeente er naar vragen.

2. Het dorpje Vreeland. De aantallen Huismussen en Spreeuwen zijn waarschijnlijk veel te laag weergegeven, maar hebben voor de broedvogellijst niet zo veel waarde. Ook broedden er Huis- en Gierzwaluwen.
3. De Vecht. De rietkraagjes zijn van belang voor de Kleine Karekiet, Meerkoet en Fuut.
4. De Kleizuwe. Onverwacht rijk aan kleine zangvogeltjes, hetgeen waarschijnlijk te danken is aan de geïsoleerde ligging en het extensieve gebruik van het gebiedje.

MEDEWERKERS:

Het samenstellen van dit verslag zou niet mogelijk geweest zijn zonder de hulp van degenen die er op uit trokken om te inventariseren.

Het waren: P. Dieperink, N.J. Dwars, L.J. Dwars-van Achterbergh, O. de Graaff, A. Griffioen, E. de Haan, J. Harder, W. v.d. Hijden, D.A. Jonkers, F. v. Klaveren, N. Klippel, R.G. Moolenbeek, S.H. Poelstra, C. Rosier, F.G. Rijnja, J.P. Seyffert, A.P. Vermeule, Y.S. Vogel en J. v.d. Werff.

Dank komt eveneens toe aan A.J. Aalderink voor het geven van waardevolle inlichtingen.

LITERATUUR:

- Braaksma, S. 1969. Gegevens over de fauna van de gemeente Loenen. Gestencild rapport.
- Braaksma, S & F. van Ommen. 1969. Excursieverslag van de landgoederen Sterrenschans en Over-Holland. Gestencild rapport.
- Dijk, G. van. 1975. Excursierapport polder Dorssewaard. S.B.B. Gestencild rapport.
- S.B.B. 1976. Overzicht van de natuurwetenschappelijke waarden in de gemeente Loenen. S.B.B. Gestencild rapport.
- Stiboka. 1970. Bodemkaart voor Nederland, blad 31 Oost-Utrecht.